

HO ČI MINOVY NÁZORY NA LITERÁRNÍ TVORBU V JEHO VLASTNÍM DÍLE

Lukáš Sluka, III.ročník

1. Úvod

V roce 2000 uplynulo právě 110 let od narození prezidenta Ho Či Mina, který je světu v prvé řadě znám jako hrdina boje za národní osvobození a první prezident nezávislého Vietnamu. Kromě obou uvedených nejstručnějších charakteristik je dnes možné Ho Či Mina oficiálně označit také jako *velkého muže kultury* a to na základě rezoluce UNESCO, která byla vydána u příležitosti oslav stého výročí prezidentova narození. V rezoluci se praví, že Ho Či Min je významným symbolem národního sjednocení, který celý svůj život zasvětil národnímu osvobození vietnamského lidu a přispěl ke společnému boji národů za světový mír, národní nezávislost, demokracii a společenský pokrok. Pro tuto práci bude ale důležitější formulace následující: „prezidentova důležitá a mnohostranná práce na poli kultury, vzdělání a umění umožnila naplnění a krystalizaci po několik tisíc let formované kulturní tradice vietnamského lidu. Prezidentovy ideje vyjádřily naděje Vietnamců na vlastní sebeurčení.“¹

Ho Či Min byl jedním z nejvýznamějších zakladatelů revoluční asijské literatury, jedním z mála politiků, který byl umělecky činný. Byť se sám za literáta popřípadě umělce nikdy nepovažoval² a čas od času si dokonce stěžoval na svou, podle něho, malou vzdělanost,³ po celý svůj život se o literaturu a umění upřímně a intenzivně zajímal. Byl jejich přítelem a milovníkem. Ne náhodou bylo Ho Či Minovo literární dílo bylo přeloženo do mnoha cizích světových jazyků (pokud nebylo přímo napsáno v jiném jazyce než vietnamštině).

Ho Či Min je pro spojení svých politických aktivit a literární činnosti zjevem velmi vyjimečným. Jeho literární odkaz je nejen nezvykle objemný co do počtu děl, které zanechal, ale stejně tak je velmi pestrý co do šíře záběru uměleckých forem a rovněž tématicky rozmanitý. Proto od svého vzniku přitahovala Ho Či Minova díla pozornost nejen policistů a úředníků z nejrůznějších zemí (především samozřejmě francouzských), ale i obyčejných lidí a později vietnamských i nevietnamských kritiků. Je třeba podotknout, že dodnes není k dispozici souhrnná literárně kritická práce soustřeďující názory kritiků a třídící historii kritického bádání a výzkumu Ho Či Minova díla.

Vietnamská literární kritika Ho Či Minova díla začíná až po srpnové revoluci, respektive po roce 1960 a za první teoretické literárně kritické dílo, které se zabývá Ho Či Minovou tvorbou můžeme označit knihu autora *Hoàng Như Mai* nazvanou *Hồ chủ tịch nói về văn nghệ* (Ho Či Min o literárním umění). Nutno podotknout, že již od tohoto okamžiku doprovází vietnamskou literární kritiku Ho Či Minova díla několik tradičních aspektů. To, že Ho Či

¹ Ho Chi Minh – Vietnamese hero of national liberation and great man of culture, str.7-8

² „Starý Hoàng (myšlen je spisovatel a literární historik Hoàng Ngọc Phách) mě právě řekl, že jsem literární umělec, ale já sám sebe chápu jako člověka, který má literaturu nesmírně rád, ne jako literáta.“ → Bài nói chuyện trong buổi bế mạc Đại hội văn nghệ toàn quốc lần thứ hai (Rozmluva při zakončení 2.Celostátního literárního sjezdu (→Hồ Chí Minh, tuyển tập văn học II., **dále jen** HCM ttvh, II., str.382)

³ Lão phu nguyên bất ái ngâm thi → „Ač stařec, veršů přečetl jsem málo“ (Khai quyển → Nad první stránkou), HCM ttvh III, str.257

Minovy literární představy byly a jsou považovány za bernou minci a základ kulturně-ideologických koncepcí Komunistické strany Vietnamu (KSV), respektive Strany vietnamských pracujících, je jasné a s ohledem na dobu i pochopitelné. Nezřídka však ale docházelo k vkládání vlastních představ kritiků do Ho Či Minových názorů, většinou podle stávajících ideologických potřeb KSV (viz.kap.3.1.4.1. *Stranickost*). Ho Či Minova všestrannost a jeho bezprecedentní úloha při vzniku a budování VDR totiž kritikům většinou nedovolovala soustředit se výhradně na předmět kritiky – tedy na literání, nebo básnické dílo samotné. Léta, které uplynula od války, stejně jako reforma *Đổi mới* ale přispívají k daleko větší věcnosti při diskusi na toto téma a nabízejí nové možnosti zkoumání a studia Ho Či Minových postojů k literárnímu umění a tvorbě (viz.kap. 4. *Literární kritika Ho Či Minova díla*).

2. Historické pozadí Ho Či Minovy tvorby

Pro lepší pochopení Ho Či Minovy literární tvorby a jeho názorů na literaturu a její společenskou funkci je nutné si plně uvědomit specifické životní a materiální podmínky, za kterých Ho Či Min tvořil a psal. Ho Či Min pocházel z vlastenecké konfuciánské rodiny, střední školu nedokončil, protože se v roce 1911 rozhodl svá studia opustit. Jeho cílem bylo odjet do zahraničí a na toto rozhodnutí měl nemalý vliv jeden z tehdejších intelektuálních proudů, tzv. „odjet studovat do zahraničí a vrátit se domů pomoci vlasti“ („Xuất dương du học về nhà giúp nước“). Po cestě na jih, do Saigonu, vyučoval krátký čas na Trường Dục Thanh – střední škole založené vietnamskými vlastenci. Ze Saigonu záhy odjel do Francie - jako pomocník na obchodní lodi Amiral Latouche Tréville. V Paříži ihned navázal úzké kontakty se starší generací vietnamských vlastenců: Phan Chu Trinhem a Phan Văn Trùngem. Ho Či Min opustil vlast jako jedenadvacetiletý mladík, přičemž jedním z nejdůležitějších důvodů, proč tak učinil byla nepochybně snaha o nalezení nového ideového východiska z myšlenkové krize tehdejších vůdců vietnamského národního osvobození. Co tedy během prvních dvou desetiletí 20.stol.utvářelo HoČi Minovo myšlení a politické názory?

V podstatě se jednalo o tři základní směry tehdejšího vietnamského „disidentského“ uvažování: Za prvé doznívala idea návratu k vlastní feudální minulosti, založená výzvou krále Hàm Nghi z roku 18870 (*cần vương*). Jejím nejvýraznějším reprezentantem byl vůdce vzbouřenců v *Yen Thế* Hoàng Hoa Thám – neboli Đê Thám, který vedl své povstání od roku 1887 až do 1913. Za druhé tu byl politický směr demokratický, ve vietnamské literatuře někdy označovaný jako buržoazně demokratický, zastoupený vzdělavcem Phan Chu Trinhem. Bylo to politické myšlení reformní a republikánské, spatřující naději v prozápadní myšlenkové i státoprávní orientaci. Za třetí, jako možná alternativa se v učeneckých kruzích chápala i možnost národní spásy v orientaci na Japonsko, jenž si získalo respekt vítězstvím v rusko-japonské válce roku 1905. Hlavním představitelem této tendence byl svého času Phan Bội Châu a jeho hnutí *Đông du* – odjet (studovat) na východ.

Ho Či Min v jistém smyslu navázal na všechny tři tradice, alespoň byl jimi tak, či onak ovlivněn. Jak bylo řečeno, záhy po svém příjezdu do Evropy navázal Ho Či Min kontakt s Phan Chu Trinhem. Když se pak Ho Či Min uchýlil na nějaký čas z Francie do Londýna, kde pracoval jako pomocný kuchtík, zaslal Phan Chu Trinhovi do Paříže pohlednici s vlastními verši (r.1913), které jsou nejranější dochovanou Ho Či Minovou básní. Dnes je nazývána *Thơ gửi cụ Phan Châu Trinh* (Báseň zaslaná Phan Chau Trinhovi) a zní takto:

Chọc giời quấy nước tiếng ðùng ðùng,	Do nebes vyšplhat, rozvířit vody s hřměním,
Phải có kiên cương mới gọi hùng...	jen ten, kdo je pevný, může hrdinou zván být...

...Ba hột đạn thâm hai tấc lưỡi,
Sao cho ích giống máy cam lòng.

...Nábojů zapár a v skrytu dvě pídě čepelí,
však v zájmu národa chce dojít upokojení.

(překl.L.S.)

Báseň je psána vietnamsky, latinizovaným písmem a obsahuje některé aspekty příznačné pro Ho Či Minovu tvorbu. Kontrast mezi přetěžkým úkolem stojícím před osamělým hrdinou – zde revolučním intelektuálem – a vědomí nutnosti oběti pro národ a změnu. Zajímavý je také podpis na lístku (Cuồng điệt⁴ Nguyễn Tất Thành⁵), kterým Ho Či Min věrný dávné tradici uctivého přejímání odkazu předchůdců a učitelů⁶, stvrzuje kontinuitu vlastního budoucího odboje se starší generací odbojářů. Ta byla a je i přes pozdější možné rozdílné ideologické koncepce, kulturní nezbytností pro všechny vzdělance Dálného východu. Ho Či Min si pozici žáka jednoho z nejvýznamnějších reformních vzdělavců – Phan Chu Trinh - zajistil i nezpochybnitelnou legitimitu reprezentanta a později vůdce vietnamské revoluce.

Od vlastenectví, které bylo Ho Či Minovi přirozenou myšlenkovou základnou, postupně nacházel možnost národní záchrany v novém světovém fenoménu, v komunistickém hnutí. Především ho k tomu vedla první vítězná komunistická revoluce v Rusku a rozpad Francouzské socialistické strany. Ho Či Min se vnitřně identifikoval s politickým programem III. internacionály, která jako jediná nabízela absolutní podporu osvobozeneckému boji v koloniích a vstoupil do Komunistické strany Francie. Není náhoda, že právě vlastenectví, popř. národně osvobozenecský boj a socialismus, jejich vzájemné dialektické relace se staly pro Ho Či Minův život určující. Tento fakt ovlivnil zásadním způsobem i jeho literární tvorbu.

Tolik tedy o politickém pozadí. Pokud jde o materiální podmínky, dá se říci, že Ho Či Min žil poměrně velkou část svého života, vyjma závěrečné fáze zastávání svého úřadu (od osvobození Hanoje od Francouzů v říjnu 1954 do své smrti v roce 1969), v relativním materiálním nedostatku a za tak či onak napjatých, ne-li přímo válečných okolností. Dá se říci, že během své aktivní politické činnosti strávil velmi mnoho času v polních podmínkách a dokonce i v šedesátých letech žil v kolovém domě u Prezidentského paláce v Hanoji. V jeho tvorbě bychom však marně hledali nějaké útrpné, nebo bědující pasáže nad vlastním osudem. Ho Či Min nikdy nehořekoval a nikdy neprojevoval žádné extra velké osobní potřeby. I to sehrálo podstatnou roli při formování jeho názorů na literaturu a především žurnalistiku a vtisklo jeho literárním názorům velmi osobitý ráz.

Posledním faktorem, který je třeba při analýze Ho Či Minova díla a jeho postojů vést v patrnosti je přirozený respekt, který Ho Či Min choval ke všem velkým učencům a doktrínám minulosti „Studovat Konfuciovo učení má své klady, těmi je poznání morálky individua. Křesťanství nám naopak pomáhá vysoko si cenit humanismu. Marxismus má také svou vlastní výhodu, tou je dialektická metoda práce. Sunjatsenovi myšlenky nás učí, že politiku je nutno aplikovat na podmínky naší země. Všichni víme, že tito lidé neměli společná stanoviska, ale společnou touhu přemýšlet o duchu lidství a vymýšlet cesty ke štěstí, ke šťastné společnosti. Kdyby dnes ještě všichni žili, věřím, že by se jistě považovali za přátele a chovali se k sobě velmi uctivě a zdvořile. Já se snažím být jen skromným žákem těchto velkých mužů“⁷ Tato úcta k velikánům minulosti ho na první pohled výrazně odlišuje od jiných komunistických politiků Dálného východu.

⁴ Cuồng điệt je staré oslovení žáka mistrovi. Dříve se užívalo také vãn sinh, nebo ngu đệ

⁵ Ho či Minovo původní jméno

⁶ „Tôn sư trong đạo“ (dosl. Vážít si mistrů v učení)

⁷ Văn hoá dân tộc, str.35-36

3. Ho Či Minovo pojetí literární tvorby:

3.1 Literatura a umění

3.1.1 Co je literatura a umění ?

O tom, co je literatura se Ho Či Min vyjádřil za svůj život několikrát. Hned zkraje je podstatné si uvědomit, že literaturu chápal jako prostředek vyjádření názoru na svět, tedy nikdy mu nebyla cílem sama o sobě, literaturou pro literaturu. Podle jeho slov jde například o “rozmanitou myšlenkovou činnost”⁸, což nám samo o sobě ještě nic neříká. Ho Či Min ale literaturu chápe především jako “službu lidu” a “efektivní službu revoluci”⁹, To je již definice s čitelnou výpovědní hodnotou. Literatura je v této koncepci prostředek, revoluce cíl. Literatura je “zbraň”¹⁰, revoluce účel jejího užití. Zbraň užitá bezúčelně postrádá smysl. Jestliže si uvědomíme, že literární tvorba a potažmo i literární kritika byla Ho Či Minovi de facto koníčkem při jeho neustálé politické činnosti, je tento názor pochopitelný. Přirozeně, že v Ho Či Minových definicích toho, co je literatura najdeme i jiné, poetičtější charakteristiky jako např.: “Literatura je nástroj k předávání poselství dobra, toho “co je cenné”¹¹. Tyto věty však jsou příliš obecné, než aby jasně vystihovaly konkrétní literárně vědecké představy. Jako všechno, co Ho Či Min psal, psal však nebyčejně hutně a většinou teprve tehdy, pokud to bylo svým způsobem nevyhnutelné, takže i tyto zdánlivě prázdné věty nám nyní pomohou pochopit Ho Či Minův myšlenkový svět, jehož struktura je pro Ho Či Minovy představy o literární tvorbě klíčová.

3.1.2 Kolektivismus

Na vrcholu mravního myšlení individua (osamělého hrdiny) stojí dobro, “to, co je cenné”, které má v dálně východním a především konfuciánském chápání povahu kolektivní, tedy dobro je to, co je upřené k národu, vlasti, lidu, jeho zájmu a potřebám:

Một là ích nước, hai là lợi dân

Na prvním místě je zájem země, na druhém potřeby lidí¹²

(překl.L.S.)

V Konfuciově a Menciově pojetí můžeme hovořit pouze o silném povědomí, jak zachránit svou vlast před úpadkem, protože byli filosofové, v Ho Či Minově chápání mluvíme o realizaci vietnamské národní svobody a nezávislosti. Ve všech případech jde ale o jev identický. Morálka a vposledku i individuální svoboda člověka a učence se v prvé řadě měří nelhostejností k osudu světa (tedy sestupně: řádu, společnosti, národu, člověku jako sociální bytosti). A tato starost o celek v součinnosti s pověstí vzdělance poskytuje jednotlivci (Ho Či Minovi) legitimitu cítit se už v mládí jako reprezentant požadavků svého národa. V Deníku

⁸ Vãn 12, str.6

⁹ Vãn học 12, sách giáo viên, str.4

¹⁰ Nguyễn Khánh Toàn, Hồ Chủ tịch và văn học (viz. → Hồ Chí Minh, tác gia, tác phẩm, nghệ thuật ngôn từ, str.119)

¹¹ Vãn học 12, sách giáo viên, str.5

¹² Mười chính sách của Việt Minh (Deset politických bodů Viet Minh) → HCM ttvh II., str.35

z vězení srovnává svou pozici vězněného zástupce svého národa s přijetím, které se dostalo anglickému diplomatovi:

Đông thị đại biểu đã
Đãi ngộ hồ huyền thù ?

Že oba jsme vyslanci vědí snad -
Proč jednoho přehlíží a druhému se dvoří¹³

Tato legitimita rovněž dodává i sílu k individuální (politické, filosofické, literární) činnosti:

Tai ương bả ngã lai đoàn luyện,
Sử ngã tinh thân cánh khẩn trương

S bolestí roste mé odhodlání v dobách zlých
Dodává mému srdci stále větší váhu¹⁴

A navíc poskytuje individuu možnost být svobodný i za nesvobodných okolností¹⁵, takže Ho Či Min-individuum je svobodný dokonce i ve vězení v Ĥing-si (v. Ĥinh Tây):

Ngục trung lưu trú tự do nhân V žaláři zůstane člověk svobodný¹⁶

ale Ho Či Min-Vietnavec je spoután v okovech, protože jeho země trpí po všech stránkách, materiálních:

Nước ta mất đã lâu rồi
Đồng bào cực khổ, suốt đời gian nan,
Suốt đời chịu kiếp làm than,
Suu cao, thuế nặng, cơ hàn xót xa!

Naše země již dlouho ztracená,
tak mnoho strádáte a život samé trápení,
po celý čas jen bídu s nouzí třít,
Daněmi obtěžkáni, odvody vysoké zaplatit,¹⁷
a kolem jen zima, hlad a soužení
(překl.L.S.)

i duchovních:

Đế quốc Pháp thật là ác nghiệt,
Làm dân ta như điếc, như mù.
Làm ta dở dại dở ngu,
Biết gì việc nước biết đâu việc đời.

Imperialismus à la France je vskutku nelidský,
náš lid jen hluchým, slepým činí.
Nadělat hlupáky stále hloupější z nás míní,
o životě ponětí kde vzít, když nevíme nic o zemi.
(překl.L.S.)

Výše zmíněná kolektivní povaha dobra je dobře srozumitelná na dvou příkladech z Ho Či Minovy tvorby. Jde o dědictví východoasijského myšlení (pomineme-li Taoismus), které najdeme i v Sunjatsenových *třech lidových principech*, (národní nezávislost, demokracie a ekonomická prosperita). Právě ty Ho Či Min přejal do ústředního motta Vietnamské demokratické republiky v podobě: “nezávislost, svoboda, blahobyť”¹⁸. Všechny tři filozofické kategorie tu mají výhradně kolektivní obsah, což je přesně v duchu se Sunjatsenovou tradicí.

Druhým příkladem jsou první věty Prohlášení nezávislosti (v. Tuyên ngôn độc lập), které Ho Či Min přečetl 2.září 1945 na náměstí Ba Đình v Hanoji. Jde vlastně o kompilaci americké ústavy z roku 1776: “Všichni lidé se rodí rovni a nebe jim dává práva, která jsou nezczitelná; mezi tato práva patří právo na život, na svobodu a na štěstí. Tato slova, která

¹³ Các báo hoan nghênh Uy-Ki đại hội (Nad titulky novin: recepte na počest pana Wilkieho, překlad I.Vasiljev a Vladimír Korčák → dále jen I.V.a V.K.), → HCM ttvh, str. 330

¹⁴ Tự miến (Slovo k sobě) → HCM ttvh III, str. 332 (překl.I.V.a V.K.)

¹⁵ viz. Phong Lê, Thơ trong tù, người tự do → Nhật ký trong tù và những lời phê bình, str.326

¹⁶ Nhập Ĥinh Tây huyện ngục (Příchod do okresní věznice v Ĥing Si) → HCM ttvh III, str.261 (překl.I.V.a V.K.)

¹⁷ Hoan nghênh thanh niên học quân sự (Na uvítanou mladým vojínům) → HCM ttvh II., str.28

¹⁸ Độc lập, tự do, hạnh phúc. toto heslo dodnes tvoří součást všech oficiálních státních dokumentů a formulářů.

nikdy nezestárnou, jsou součástí amerického prohlášení nezávislosti. Pokud generalizujeme jejich význam, je patrné, že i všechny národy na světě jsou si rovny. Jakýkoli národ má právo na život, na štěstí a na svobodu.¹⁹ Všimněme si, že požadavky svobody tu nejsou aplikovány na individuum v souladu s originálem, ale na národ, tedy na kolektiv.

3.1.3. Kultura, umělec a literatura

Poznané *dobro*, které má u Ho Či Mina zcela konkrétní podobu, totiž vybojování státní nezávislosti a svrchovanosti (před revolucí), respektive jednotný Vietnam s bohatým lidem, silnou zemí a spravedlivou společností (Dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng)²⁰ (po revoluci) vyžaduje také odpovídající prostředky k jeho dosažení. Kultura a umění obecně jsou pro Ho Či Mina *frontou*, která by měla za tyto ideály bojovat: “Kultura a umění jsou jednou frontou...”. V takto rozvržené koncepci představ o literární tvorbě, která ne náhodou připomíná válečné bojiště, je pak literatura chápána jako zbraň v rukou spisovatelů a básníků, jinými slovy vojáků bojujících na frontě umění: “...a vy (tj. literární umělci) jste vojáci na této frontě”²¹). A pokračuje: “Tak jako jiní vojáci, i vojáci umění mají určité povinnosti, to znamená sloužit odboji, vlasti, lidu, především dělníkům, rolníkům a vojákům”²². Pro novináře použil Ho Či Min podobný příměr: “Novináři jsou také revoluční vojáci a jejich kvalitní zbraní je pero a papír”²³. Je třeba doplnit, že stejně jako uměleckou činnost, srovnával Ho Či Min i svou vlastní politickou funkci s posláním vojáka: “Vůbec netoužím po hodnostech a bohatství. Avšak nyní musím přijmout presidentskou funkci, neboť mne o to žádají moji krajané. Přijímám ji jako voják, který musí jít na frontu z příkazu národa.”²⁴

Ho Či Min jako zkušený politik chápal postavení a významnou úlohu umělce pro národně-osvobozenecký boj a rozvoj společnosti. Postava literáta je pro něho velmi důležitá, protože nejen jeho dílo, ale i on sám musí být příkladem a vzorem člověka řádně plnícího své povinnosti. Charakter, vědomí a odpovědnost autora jsou kolébkou jeho díla a vpsledku i zárukou jeho kvality, která je pro Ho Či Mina zaručena především autorovou *opravdovostí* a *poctivostí*. Opravdovost a poctivost jsou podle něho “kořeny staré i moderní literatury”²⁵ a tvoří do jisté míry protiklad intelektuáliství, kterého by se měl každý autor vyvarovat, protože jím většinou nahrazuje nedostatek uvážlivě vybraných a srozumitelných slov. Poctivý člověk je pro Ho Či Mina ten, kdo se řídí podle čtyř dávných vietnamských morálních zásad, jimiž jsou *píle, šetrnost, čistota a pravost*²⁶:

Trời có bốn mùa: XUÂN, HẠ THU ĐÔNG
Đất có bốn phương: ĐÔNG, TÂY, NAM, BẮC
Người có bốn đức: CẦN, KIÊM, LIÊM, CHÍNH
Thiếu một mùa, thì không thành TRỜI.
Thiếu một phương, thì không thành ĐẤT.

¹⁹ Tuyên ngôn độc lập (Prohlášení nezávislosti), (viz. → HCM ttvh I., str. 7)

²⁰ Dodnes časté heslo po ulicích měst VSR, (viz. →Lời nhà xuất bản, Di chúc của Chủ tịch Hồ Chí Minh, str.9)

²¹ „Văn hoá nghệ thuật cũng là một mặt trận, anh chị em là chiến sĩ trên mặt trận ấy“ (Thư gửi các họa sĩ nhân dịp triển lãm hội họa năm 1951, Dopis zaslaný výtvarníkům při příležitosti jejich výstavy v roce 1951), → HCM ttvh II., str. 377

²² Tamtéž str.377

²³ Bài nói chuyện tại đại hội lần thứ ba của hội nhà báo Việt Nam (Rozmluva na 3.sjezdu Svazu vietnamských spisovatelů), → HCM ttvh II., str.338

²⁴ Nezapomenuté dny, str.12

²⁵ Văn học 12, sách giáo viên, str.5

²⁶ v. cần, kiệm, liêm, chính

Thiếu một đức, thì không thành NGƯỜI.²⁷

Na sjezdu výtvarníků první rok revoluce Ho Či Min řekl: „Snění je příliš mnoho, ale životní opravdovosti poskrovnú²⁸“. Autor je povinen plně rozumět předmětu vlastní tvorby, což především znamená nutnost být spjatý s životem lidí a neustále se od nich učit, tedy stát uprostřed života. Teprve pak je tvůrce schopen „zajímavě, pravdivě a výmluvně popisovat jevy a události“²⁹. Lidský život a literatura jsou v Ho Či Minově pojetí na hierarchické vertikále. „Život, jeho opravdovost a hloubka, jsou v jeho koncepci vyšší hodnotou, než literatura, přičemž jsou zároveň i měřítkem její kvality“³⁰.

Další důležitá charakterová vlastnost literáta je rozhodnost a obětavost, jež má schopnost jít příkladem. Ta je pregnantně vyjádřená v básni *Není nic co by těžké bylo*:

Không có gì mà khó,
Chỉ sợ lòng không bền,
Đào núi và lấp biển,
Quyết chí ắt làm nên.

Není nic, co by těžké bylo,
než pouze strach, že srdce pevné není,
horu srovnat, či moře vysušit,
to rozhodná vůle ve skutečnost změni.

(překl.L.S.)

Nevybírám tuto báseň náhodou, neboť se stala velmi známou a dodnes se těší všeobecné oblibě, dokonce takové, že existuje parafráze vytvořená v devadesátých letech³¹. Navíc právě podobné krátké básně určené nejširšímu prostému lidu jsou charakteristické především pro Ho Či Minovu poválečnou tvorbu.

3.1.4 Vztah mezi politikou a literaturou

Z výčtu těchto myšlenek je patrné, že Ho Či Min klade *politiku před literaturu*, přičemž úkol literatury je zřejmý – *služba revoluci*. A není náhodou, že i ve Vietnamu dnes probíhá rozsáhlá odborná diskuse na téma, které otevřel kritik Trường Lưu otázkou: “Platí Ho Či Minovy zásady pro tvorbu literatury i v období míru a nezávislosti, nebo jsou to koncepce platné pouze pro historicky omezené období kolonizace, války a odboje?”³². Zdá se, že nikdo není kompetentní na tuto otázku řádně odpovědět, protože Ho Či Min se k ní vlastně sám nikdy nevyjádřil, nebo jen velmi obecně. Až do konce jeho života totiž nebylo sjednocení ani mír vybojovány. Ho Či Min si byl vědom možných výtek, pramenících z jeho akcentace

²⁷ Roky a léta tvoří čtvero ročních období: jaro, léto, podzim, zima.
Na světě existují čtyři světové strany: východ, západ, jih, sever.
Lidi šlechtí čtyři ctnosti: Píle, Šetrnost, Čistota, Pravost.
Jestliže v roce chybí jediné období – pak nejde o celý rok, koloběh let.
Jestliže schází jediná strana světa – pak nejde o celou zemi, řádný svět.
A pokud člověku chybí jediná ctnost – pak není Člověkem.

(překl.L.S.) (→ Cúu Quốc, 31.5.1949)

²⁸ Văn 12, str.7

²⁹ Tamtéž

³⁰ Quyển Nhật ký trong tù của Bác, Báo Nhân Dân č.3095, 19.5.1957

³¹ Parafráze: Không có gì mà khó,
Chỉ sợ tiền không nhiều,
Đào núi và lấp biển,
Không làm được thì thuê

Není nic, co by těžké bylo,
než pouze strach: bez peněz nebude hej,
horu srovnat a moře vysušit,
no jestli to nezvládneš, tak pronajímej

(překl.L.S.)

³² Thơ văn Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh trong nghiên cứu phê bình, str.84

politiky a její úlohy v literatuře a tak jim v podstatě předešel: “Asi si někdo z vás bude myslet: Starý Ho zanáší umění do politiky. Přesně tak. Kultura a umění stejně jako ostatní činnosti nemohou stát mimo, musí být součástí ekonomického a politického života.”³³ Úzká souvislost mezi politikou, respektive odbojem, a literaturou je vyjádřena větou, ve které Ho Či Min v souladu se svou představou chápe vietnamskou literaturu a umění jako vojenské vítězství, nebo ještě přesněji jako součást vítězství nad francouzskými kolonizátory: “V letech strastiplného a statečného odboje překonávali naši lidé mnohé těžkosti a vybojovali mnohá vítězství. Literární umění je jedním z nich.” Ho Či Min také vznesl tezi, že (národní) umění a kultura se nemohou rozvíjet v nesvobodné společnosti: Jaká je společnost, takové je literární umění. Naše národní literatura je velmi rozmanitá, ale pod koloniálním a feudálním systémem, který zotročoval náš lid, byla zotročena a chátrala i ona. Nemohla se tedy rozvíjet.” Ho Či Min dále tvrdil, že vlastní odboj byl renesancí národní kultury: “V odboji naši lidé povstali a setřásli chomout tohoto otroctví, osvobodili se a díky tomu se osvobodila i naše literatura. Dnes si v uměleckých souborech chválíme jak jsme hezky oblečení, jak pěkně zpíváme a tancujeme. Nezapomínáme ale na kruté dny uplynulých let. Ledové noční rosy, vyspravované košile a záplatované kalhoty. V jeskyních nebo v doškových chatrčích se žvýkala kukuřice a v ruce se přitom psaly divadelní hry. “Umělci” - jednak sloužili pro brigádníky, jednak museli do boje a navíc bylo nutno zkoušet za neustálého bombardování. Tahle kultura se zrodila a vyrostla v odboji.”³⁴ Kulturní život za války proti francouzům, fakt, že během těchto válečných let bylo napsáno mnoho vynikajících děl dokazuje obrovskou houževnatost vietnamských tvůrců a především to, že si plně vzali k srdci Ho Či Minova slova o kultuře a umění jako jedné frontě, tedy Ho Či Minovy představy literatury jako prostředku vyjádření názoru, literatury jako zbraně. Ho Či Min literát je autor, který otevřel cestu revoluční literatury ve Vietnamu, autor, kterému se opravdu podařilo skloubení politiky a literatury, ideje a umění, tradice a modernity (viz.kap.3.2.2 *Staré a nové náměty*). Ho Či Min tedy nepovažoval literaturu za činnost, stojící mimo pole národního osvobození, společnosti a člověka. Literatura pro něho je součástí revoluční práce, prostředkem, ať už používá jakékoli formy, vzdělávání mas a předávání revolučního myšlení.

3.1.4.1. Stranickost

Od roku 1986 se ovšem kritici už více nezmiňují o dvou podstatných tématech, sovisejících s Ho Či Minovými názory na literární umění, která byla naopak v 60.tých letech nejčastěji akcentována. Jde o téma *stranickosti v literatuře* a o *socialistický realismus*. Od 60.tých až do 70.tých let byla “stranickost” v literatuře kritiky považována za samozřejmý rys Ho Či Minovy tvorby³⁵, byť pro toto tvrzení chyběly argumenty a doklady. Bylo to proto, že v té době nikdo nepochyboval o tom, že právě stranickost je hlavní složkou nového ducha, nového umění, že je nejcenějším kritériem obsahu a formy nové literatury. Souběžně s tím byl socialistický realismus chápán jako nejlepší metoda tvorby revolučního umění. Nebylo nejmenšího důvodu, proč by právě Ho Či Min jako první člověk, který Vietnam seznámil s marxismem a především s leninismem, jako první vietnamský autor revoluční literatury a poezie, neměl být automaticky pokládán za průkopníka socialistického realismu a propagátora stranickosti v literatuře. Proti tomuto časem ustálenému a akceptovanému názoru se směle

³³ Thu giữ các họa sĩ nhân dịp triển lãm hội họa năm 1951, Dopis zaslaný výtvarníkům při příležitosti jejich výstavy v roce 1951), → HCM ttvh II.,str. 378

³⁴ Đại hội văn công (Sjezd lidových uměleckých souborů), HCM ttvh II.,str.435

³⁵ Viz. články v časopisech *Tạp chí văn học*: Hà Huy Giáp, Hồ Chí Minh và tính Đảng trong văn học nghệ thuật, *Tạp chí văn học* č.7, 1970, nebo Hoàng Xuân Nhị, Tìm hiểu tính Đảng trong thơ Hồ Chí Minh, *Tạp chí văn học* č.3, 1971

postavil kritik Trường Lưu, který napsal, že se v Ho Či Minově tvorbě 20 let nedá hovořit o socialistickém realismu, protože v té době ještě žádný takový směr neexistoval³⁶. Profesor Nguyễn Huệ Chi dokonce nazval přiřknutí socialistického realismu Ho Či Minově poezii vrcholem omylů, kterých se literární badatelé za posledních třicet let dopustili³⁷. Podle Nguyễn Xuân Lan, autora knihy *Thơ văn Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh trong nghiên cứu phê bình* (Poezie a literatura Nguyen Ai Quaca-Ho Či Mina v kritickém výzkumu) se v tomto případě jednalo o přílišnou politizaci Ho Či Minova díla³⁸.

3.2 Prostředky uměleckého vyjádření

3.2.1 Stručná charakteristika tvorby

Všechna Ho Či Minova literární díla mají osobitý, přitažlivý a jedinečný styl, k jehož rozmanitosti přispívá to, že byla vytvářena v různých jazycích. Jeho dílo můžeme vlastně na základě zvolených jazyků rozdělit do tří skupin. Dílo ve vietnamštině, čínštině a francouzštině. Základní dělení provedeme podle literární formy, přičemž nebude podrobné, protože to není úkolem této práce.

3.2.1.1 Politická literatura

Za prvé na politickou literaturu, kam řadíme novinové články³⁹, kreslené vtipy, projevy, a především raná francouzky psaná díla, která vycházela jako brožury. Žurnalistická činnost měla velký ohlas, především ale pomohla k tomu, že začala stoupat jeho hvězda v protikolonialistických kruzích, protože díky vlastním zkušenostem trefně poukazyval na brutální tvář režimů v koloniích. Rané politické dílo *Rozsudek nad systémem francouzského kolonialismu* (v. Bản án chế độ thực dân Pháp) se stalo jedním ze základních děl namířených proti francouzskému kolonialismu. Mezi politické traktáty řadíme i *Prohlášení nezávislosti* (v. Tuyên ngôn độc lập) z roku 1945, *Výzvu celého národu k odporu* (1946 – v. Lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến) a *Není nic dražšího než nezávislost a svoboda* (1966 – v. Không có gì quý hơn độc lập, tự do) atd. Do této skupiny je také možné zařadit *Závět'* (v. Di chúc của Chủ tịch Hồ Chí Minh), jejíž část pro lepší ilustraci otiskuji v příloze. Všimněme si, že Ho Či Min i v ní použil svého charakteristického stylu. Text uvedl slovy váženého vzdělance (v tomto případě úryvkem poezie slavného čínského básníka z doby dynastie Tchang - Tu Fua) a po odstavcích dále v bodech, úsporně a jasně vypsav svá přání a očekávání. *Závět'* doplnil vlastním dvojverším. Ho Či Minovy politické traktáty jsou promyšlené, bohaté na vědomosti a praktické, vietnamské učebnice je někdy srovnávají s politickými díly takových učenců jako byli Lý Thường Kiệt, Nguyễn Trãi, nebo Phan Bội Châu⁴⁰.

³⁶ Suy nghĩ mới về Nhật ký trong tù, str.31

³⁷ Tamtéž

³⁸ Thơ văn Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh trong nghiên cứu phê bình, str.93

³⁹ Ho Či Min psal do řady časopisů a některé z nich sám redigoval. Ve Francii šlo o Le Paria, La vie ouvriere, nebo komunistický L'Humanité.

⁴⁰ Văn 12, str.12

3.2.1.2 Příběhy a statě

Za druhé jsou to příběhy a statě, z nichž nejznámější je *Inkognito* a ostatní povídky napsané ve Francii, jako např. *Paříž*, *Želva*, *Deník potápějící se lodi*, *Nápadné triky aneb Varen a Phan Boi Chau*, *Nárek paní Trung* atd. Příběhy jsou jadrné, mají jasnou kostru a jedinečnou strukturu. Každý příběh má vlastní přitažlivou myšlenku splňující poučnou funkci a je snadno pochopitelný. Všechny jsou psány svižně a mají povahu evropského moderního stylu. Je zde patrné ovlivnění tradičním lidovým příběhem a prózou (jedno téma, jediná zápletková, naučnost příběhu). I když Ho Či Min věnoval pozornost i novému stylu vyjadřování, které je typické pro západní román, monotematicnost jednoho ústředního příběhu (většinou s pravdivým základem) byla zachována. Pro příběhy je zvláště charakteristické neustálé napětí mezi citovými pasážemi a nekompromisním sarkasmem. Rovněž v tomto duchu napsal Ho Či Min svou divadelní hru *Bambusový drak* (v. Con rồng tre), pojednávající o návštěvě loutkového vietnamského císaře *Khải Định* ve Francii. Toto dílo se však nedochovalo.

Děl prvního a druhého oddílu, tedy politických traktátů a úvah, statí, příběhů a divadelních her napsal Ho Či Min velmi mnoho. Před rokem 1920 to bylo jedno dílo, ve dvacátých letech už 149 děl, od roku 1930 do konce 2. světové války 171 děl, od založení VDR do vítězství nad Francouzi 588 děl, od roku 1954 do své smrti 1026. Proč ale Ho Či Min nenapsal žádnou knihu v pravém slova smyslu? Ho Či Min na to odpověděl: „ Za prvé to neumím. A za druhé učenci a mudrcové z východu i západu napsali docela dost knih. Nám bude stačit, když budeme bádát a poznatky aplikovat na odpovídající podmínky...“⁴¹

3.2.1.3 Poezie

Za třetí je to poezie, reprezentovaná hlavně *Deníkem z vězení* (Nhật ký trong tù). Poezie je pro Ho Či Mina asi nejtypičtější literárním útvarem a zřejmě ji psal i nejraději. Ho Či Min napsal kolem 250 básní, což už jen svým objemem má pro vietnamskou literaturu veliký význam. Jeho poezie má totiž zvláštní atmosféru, prosáklou historickými chvílemi a okolnostmi, jedinečnými postřehy prostých i vyjímecných okamžiků, za kterých Ho Či Min své básně psal. Asi nejtypičtější je v tomto ohledu *Deník z vězení*, napsaný v době Ho Či Minova věznění v čankajškovských věznicích v provincii Kuang-si (v. Quảng Tây), které trvalo od 29. srpna 1942 do 10. září 1943. Deník je zároveň nejvýznamější a vlastně jedinou Ho Či Minovou básnickou sbírkou, která byla poprvé ve Vietnamu uveřejněna v roce 1955. Vlastního překladu do vietnamštiny a oficiálního vydání se ale dočkala až v dubnu 1960. Ho Či Min se od té doby nezdá s obdivem vyjádřil k úrovni překladů jeho Deníku do vietnamštiny. Období Ho Či Minova věznění můžeme pokládat za pravděpodobně nejtěžší v jeho životě. Více než padesátiletý muž, který byl denodenně nucen ujít až padesát kilometrů pěšky od věznice k věznici, nebo pracovat. Ho Či Min byl po tu dobu oddělen od možnosti výkonu toho, co sám považoval za své poslání – politické činnosti. Poprvé a naposledy ve svém životě. Deník z vězení nás tedy seznamuje s nejtypičtější obdobím Ho Či Minova života, ve které byl autor jako básník nejvíce plodný, protože kromě psaní poezie nenabízelo vězení nic jiného, čím by Ho Či Min mohl smysluplně vyplnit svůj hlad po intelektuální činnosti:

⁴¹ Hồ Chủ tịch và văn nghệ, HCM ttvh II., str.371

Khai quyền

Lão phu nguyên bất ái ngâm thi,
Nhân vị tù trung vô sở vị;
Liêu tá ngâm thi tiêu vĩnh nhật,
Thả ngâm thả đãi tự do thì.

Ač stařec, veršů přečetl jsem málo.
Co dělat však, aby utrpení v žaláři rychleji utíkalo?
Proto si verši krátím nekonečné dny
a čekám na úsvit, kdy procitnou mé sny
(překl.I.V. a V.K.)

Je také zřejmé, že poezie byla i příležitostí, jak mohl její autor dát svým vězňům najevo, že vězní člověka vysokých kvalit, protože na Dálném východě a především v Číně vzbuzovalo umné skládání veršů obdiv a úctu.

O první Ho Či Minově básni z roku 1913 již byla řeč. Do roku 1926 následovalo nečekaně dlouhé odmlčení, než přišly další básně *Tak dlouho zasněně spát* (v. Bầy lâu mơ ngủ), *Dělat revoluci* (v. Đã làm cách mạng). Dále pak přišly dvě básně *Zpěv o Tran Hung Daovi* (v. Bài ca Trần Hưng Đạo) a *Paní Vuong radí manželovi* (v. Cô Vương khuyên chồng) napsané v letech 1927-28. Až od roku 1941 do své smrti psal Ho Či Min básně nepřetržitě. Píše pro sebe, řekněme do šuplíku, pro přátele, soudruhy a pro spoluobčany. Vietnamské literárně kritické prameny nazývají tuto poezii *poezie mimo Deník z vězení*. V období odboje proti francouzům dostává Ho Či Minova poezie naléhavější ráz, akcentovaná je zejména láska k vlasti, která je ostatně leitmotivem celého Ho Či Minova literárního odkazu. Jsou zde i cítit prezidentovi starosti a obavy nad osudem Vietnamu, který je stížen francouzskou agresí (*Cánh khuya* – Krajina pozdě v noci, *Đi thuyền trên sông Đáy* – Na loďce po řece Day), některé básně mají mobilizující charakter (*Nguyên tiêu* - Lednový úplněk, *Thuở son* - Na horu), a jiné se radují z vítězství (*Tin thắng trận* – Zpráva o vítězné bitvě, *Thu dạ* - Podzimní noc). Zajímavé je, že až do dnešního dne nevyšlo ucelené, souborné Ho Či Minovo básnické dílo, byť se o takový počín snaží vietnamská vydavatelství již řadu let.

V každé jednotlivé literární formě Ho Či Min užívá odpovídajících výrazových prostředků v závislosti na její povaze. Obecně se ale dá říci, že Ho Či Min vlastním dílem dokazuje věrnost svým teoretickým představám o literární tvorbě. Jeho dílo je vždy výstižné, srozumitelné, prosté formou a hluboké obsahem. Dílo, které i přes svůj jednoduchý jazyk prozrazuje autorův vytríbený literární cit. To je základní rys Ho Či Minovi literární tvorby, táhnoucí se jako červená nit po celých 56 let jeho umělecké činnosti.

3.2.2 Staré a nové náměty

3.2.2.1 Ocel

Pokud jde o teoretické představy o prostředcích literární tvorby, tak jeden ze zásadních Ho Či Minových přínosů pro moderní poezii je vyjádřen v jeho básni *Khán „Thiên gia thi” hữu cảm*:

Khán “Thiên gia thi” hữu cảm

Nad „verši tisíce básníků“

Cổ thi thiên ái thiên nhiên mỹ
Sơn thủy yên hoa tuyệt nguyệt phong
Hiện đại thi trung ung hữu thiết
Thi gia dã yếu hội xung phong

Stará poezie se ráda ke krásám přírody kloní,
hory, řeky, květy, luna, vítr je inspirují.
V moderních verších ocel zvoní,
básník nesmí zůstat stranou v boji.

(překl.I.V. a V.K.)

V této básni je přesně vyjádřen HCM názor na literaturu a poezii a jejich funkci. Setkáváme se zde s novým prvkem, novým námětem a novým literárním prostředkem, kterým je “ocel”. Je zřejmé že ocel znamená revoluční postoje, nové myšlenky, znamená nový náboj pro poezii, která od této chvíle musí být inspirována také společenským bojem. Poezie se zaměřuje na člověka a lidi, jejich úsilí o emancipaci, jako na téma jí hodné. Je to nový přístup, kterým se Ho Či Min částečně odklání od východisek staré klasické čínské poezie, která akcentuje tradiční motivy a zdůrazňuje přírodu, hory, řeky, sněhy, ledy... Ho Či Min ale žádném případě nehodlal tyto tradiční zdroje inspirace, ani její pravidla z poezie odstraňovat, to by neodpovídalo povaze jeho myšlení, pro které je mimo jiné charakteristická právě úcta ke staré literatuře, která se projevuje mimojiné tím, že Ho Či Min svůj Deník z vězení psal v Tchangském verši. A podle čínského literárního kritika Guo Mo Ruo (Kuo-mo-Žuo) velmi zdařile: „Kdybychom vložili Ho Či Minovy verše z Deníku mezi verše Tchangské poezie, těžko by to kdo rozpoznal.“⁴² Ho Či Min vlastně pouze vhodně doplňuje, modernizuje a rozvíjí. Použil to, co je pro něho typické: po důvěrném osvojení si dědictví čínské poezie, jí aplikoval na dnešek, na současný boj. Forma zůstává, tak aby byla v souladu s tradičním estetickým chápáním půvabu poezie, obsah je nový, aktuální.

Poezie ve službách boje ale není ve Vietnamu nic nového (srv. *Nam quốc sơn hà*, jejímž autorem byl Lý Thường Kiệt, nebo *Hịch tướng sĩ*, kterou napsal Trần Hưng Đạo), to, co je tu nové je fakt, že slova básně jsou určena básníkům. Jde vlastně o jakýsi návod, jak psát báseň.

3.2.2.3 Přísloví a frazeologie

Dalším charakteristickým rysem Ho Či Minovy tvorby bylo používání lidového jazyka a snaha o uplatňování čisté vietnamštiny. Především ve spojitosti s příslovími, lidovou slovesností a frazeologií, které Ho Či Min hojně používal, převářel a dokonce i vymýšlel.. Podle statistických výzkumů Ho Či Minových projevů, prezident v nich použil přes 300 přísloví. Vietnamské prameny nezdědky uvádějí, že jazyk, který Ho Či Min volil při komunikaci s obyčejnými lidmi, byl velmi prostý a lidový: „Kdokoli Ho Či Mina četl, nebo slyšel, každý jakoby slyšel sám sebe, používal typický jazyk našeho národa.“⁴³ Umnému a trefnému užívání frazeologie dával Ho Či Min zjevnou přednost před intelektuálními konstrukcemi a cizími slovy:

Phải ra sức thi đua cày sâu cuốc bẫm. Je třeba soutěžit ze všech sil, s chutí do toho a půl je hotovo.

...vì cày sâu cuốc bẫm, thóc đầy lẫm, khoai đầy bở vyhrnout si rukávy a než se nadějeme, tak bude rýže plná ošatka a brambor plný koš

Thêm gánh phân thì thêm cân thóc Přidáte vahadlo hnoje a vrátí se vám o tunu rýže více

Ho Či Min tu zní jako starý pantáta, který rozmlouvá s ostatními sedláky, nebo rolníky. Ve svém projevu na prvním sjezdu Komunistické strany Indočiny Ho Či Min řekl: Có cách

⁴² Guo Mo Ruo (Kuo Mo Žuo), Nay ở trong thơ nên có thép, (→ Hồ Chí Minh, tác gia, tác phẩm, nghệ thuật ngôn từ, str.476)

⁴³ Cù Đình Tú, Hồ chủ tịch dùng thành ngữ, tục ngữ, (→ Hồ Chí Minh, tác gia, tác phẩm, nghệ thuật ngôn từ, str.213)

mạng thì sống, không cách mạng thì chết dần chết mòn (Revoluce je život, bez ní budeme jen duši vypouštět a chřadnout).

Ho Či Min přednášel o Nhân chi sơ, tính bản thiện (Skromný člověk je ze základu dobrý), o povinnosti phò chính trừ tà (Pravý rytíř hubí zlo)...O lidech, kteří se neřídí morálkou říkal: Lầm đường lạc lối (být na špatné cestě, mylná cesta ztacená cesta).

Pro příklad uvádím další některé frazeologismy, které Ho Či Min použil v původním tvaru a znění: Yêu nước thương nòi (Milovat zemi a svůj rod), Gan vàng dạ sắt (Být odvážný, Játra zlato vnitřnosti železo), Một lòng một dạ (být oddaný, věrný, jedno srdce jedna vnitřnost), Tài hèn sức mọn (mít omezené nadání a síly, talent slabý síly malé), Mồ hôi nước mắt (v potu tváře, pot slzy), Trèo đèo lội suối (překonat obtíže, přelézt průsmyk přebrodit potok), Tấc đất tấc vàng (drahocennost půdy, píď země píď zlato), Điếc không sợ súng (hluchý se nebojí pušky) atd.

O imperialistických agresorech se Ho Či Min vyjádřil takto: „Imperialistické kamarily okradly zemi a proradná vietnamská klika jim prodává zemi, způsobili válku a znovu chtějí nastolit své panství. *Ani tváří v tvář smrti se nezmění*“ (→ Chết mà nét không chừa).

Ho Či Min mnohokrát vhodně uvedl svou myšlenku lidovým příslovím:

Thương nhau mấy núi cũng trèo, Mấy sông cũng lội, mấy đèo cũng qua. Việt-Lào hai nước chúng ta, Tình sâu hơn nước Hồng Hà, Cửu Long	Když se dva milují, mnoho hor překročí, mnoho řek přebrodí, mnoho průsmyků projdou. Vietnam a Laos, naše dvě země, Cít je hloubější, než vody Rudé řeky a Mekongu. (překl.L.S.)
--	---

Ho Či Min také často přetvářel původní frazeologii. Ve vietnamštině například existuje věta sông cạn núi mòn (velká změna v životě, řeka dno hora vymlít). V projevu určeném obyvatelům jihu Ho Či Min řekl: „*Spoluobčané na jihu země jsou Vietnamci. Řeka se může vysušit, horu obrousit eroze, ale tato pravda se nikdy nezmění (Sông có thể cạn, núi có thể mòn, sông chân lý đó không bao giờ thay đổi)*“. Příslíví Tiền vào nhà khó như gió vào nhà trống (Peníze přijdou do domu stejně těžko, jako v domě bez oken a dveří „tepló“ udržíš, volný překlad) použil pro příměr vztahu mezi výrobou a šetrností: „*Sản xuất mà không tiết kiệm khác nào như gió vào nhà trống (Vyrábět a nešetřit, čím je to odlišné od „teplá“ v domě bez oken i dveří)*. Jedno přísloví ve formě lục bát nabádá k občanské solidaritě:

Nhiều điều phủ lấy giá gương,
Người trong một nước phải thương nhau cùng⁴⁴

V dopise rebelujícím vojákům ze dne 15.1.1951 Ho Či Min parafrázoval:

Nhiều điều phủ lấy giá gương,
Con Hồng cháu Lạc phải thương nhau cùng⁴⁵

⁴⁴ Tak jako červená látka musí vždy oltář zakrývat, i lidé jedné země se musí milovat.

⁴⁵ Tak jako červená látka musí vždy oltář zakrývat, synové Rudé řeky, vnuci kmene Lac se musí milovat.

pochopitelně forma i rým je zachován. O solidaritě existuje ve vietnamštině řada přísloví, i další z nich Ho Či Min přizpůsobil novým podmínkám. Původní dvojverší opět ve formě lục bát:

Một cây làm chẳng nên non,
Ba cây chụm lại nên hòn núi cao⁴⁶

Ho Či Min transformoval pro družstevní agitaci takto:

Một cây làm chẳng nên non,
Nhiều cây chụm lại nên hòn núi cao⁴⁷

Učinil tak s úmyslem akcentovat mnohost a to i přes to, že každý Vietnamec rozumí číslu tři v povodní verzi jako metafoře množného čísla bez problémů.

Uveďme si další příklad: Ăn quả nhớ kẻ trồng cây (Když jíme ovoce, vzpomínáme na toho, kdo sázel stromy). Toto přísloví vyjadřuje úctu a vděčnost a slovo kẻ v tomto přísloví člověka v pozitivním slova smyslu. Ale s ohledem na to, že v moderní vietnamštině má slovo kẻ negativní konotace a přísloví by tedy mohlo být chápáno zkreseně, rozhodl se ho Ho Či Min v jednom ze svých projevů nahadit slovem người, aby tak neuškodil památce mučedníků: „Ăn quả nhớ người trồng cây (Když jíme ovoce, vzpomínáme na toho, kdo sázel stromy), musíme mít neustále na paměti oběti našich statečných hrdinů a mučedníků”.

Poslední skupinu přísloví a frazeologismů tvoří ta, která zřejmě vytvořil Ho Či Min sám. Pokud tomu tak nebylo, musel je vytvořit někdo z jeho blízkého okruhu, protože do doby Ho Či Minova působení nebyla známa: Muốn ăn quả tốt, phải trồng cây to (Když chci získat dobré ovoce, musím vysadit velké stromy), Giúp một lộ người (Pomoci jednomu, obrat deset), Đâu cần thanh niên có, việc khó có thanh niên (Není potřeba mládež shánět, tam, kde je něco těžkého, je i mládež), Miễn là mình béo, mặc thiên hạ gầy (Hlavně abych byl sám tlustý, celý svět může být klidně hubený)...

3.3. Pravidla tvorby, základní teze

3.3.1. Co, proč, pro koho a jak píšeme

Podle Ho Či Mina se každý autor se na počátku své tvorby, dříve, než vezme do ruky pero musí ptát po objektu, účelu, obsahu a formě svého díla: “Pro koho píšeme?, proč píšeme?, co píšeme? a jak to píšeme?”⁴⁸. To je úhelný kámen jakékoli účelné tvorby, který nám napovídá, že Ho Či Min nepovažoval literaturu jen za nějaký klenot daného národa, ale také jako nástroj komunikace s lidmi, nástroj, který nesmí chybět v práci propagandistické, nástroj, který umožňuje konsolidovat a rozvíjet revoluční vědomí. Literární jazyk pro něho není jazykem o sobě, od sebe a pro sebe, literatura není samoučelná, umění není pro umění. První a nejdůležitější je pro Ho Či Mina to, že psané slovo v sobě skrývá možnost komunikace. A zaručení její funkčnosti je tvůrčovým úkolem. Je tedy pochopitelné, že se Ho

⁴⁶ Jeden strom nevytvoří horu, tři stromy spojené vytvoří vysokou horu.

⁴⁷ Jeden strom nevytvoří horu, mnoho spojených stromů vytvoří vysokou horu.

⁴⁸ Cách viết, HCM ttvh II, str. 398

Či Min celý život zaobíral o způsoby mluvy, retoriku, písmo a jeho reformy, stylistiku psaní atd. Napsal několik teoretických úvah pojednávajících o těchto tématech a neustále byl v kontaktu s novináři, literáty, básníky atd.

3.3.1.1 Objekt

Ho Či Minův vztah k objektu tvorby, tedy k posluchačům a ke čtenářům, asi nejlépe vystihují úvodní slova jeho projevu k vyhlášení nezávislosti z 2. září 1945, která zněla takto: „Je mě dobře slyšet?“⁴⁹ Prezidentovi se tehdy v odpověď ozvalo hromové „Ano!“. Objekt hraje velmi důležitou roli, protože Ho Či Min ho chápe nejen jako pasivní posluchačstvo, nebo čtenářstvo, ale jako faktor, který sceluje význam komunikace, protože ten, kdo vposledku tento význam realizuje je právě čtenář, ne samotný text. Text sám zakládá nekonečné možnosti pochopení a to právě v závislosti na posluchači a jeho myšlenkové recepci. Ho Či Min měl stále na paměti, že „rozdílné společenské skupiny a třídy zakládají rozdílné možnosti této recepce a rovněž i možnosti posunu jazykového i společenského významu daného díla, protože právě v jejich hlavách s rozlišným vzděláním i společenskou pozicí se tento význam konečně realizuje“⁵⁰.

Ho Či Minovi nešlo o nejrozmanitější možnosti pochopení, které by rozmlžily původně zamýšlený agitační záměr, ale o to, jak zajistit, aby objekt vše vnímal přesně tak, jak je potřeba. Proto je nutné znát objekt, chápat jeho potřeby, estetické cítění, úroveň vzdělání i jazykové zvyklosti. Stejně tak jeho psychické rozpoložení, je nevyhnutelné chápat nálady lidu a jeho tužby. Této znalostní úrovni a duševnímu stavu objektu je potřeba podřídít formou tvorby, protože jen správná volba formy může zajistit zdárný průběh komunikace a tedy vzájemné pochopení.

3.3.1.2. Účel

Ho Či Min šel však ještě dál. Nešlo mu tu výhradně jen o komunikaci, ale o předání nového poselství, o *realizaci procesu ovlivňování* (quá trình tác động) a změnu chápání (nhận thức), postojů (quan điểm), vůle (ý chí) a estetického vnímání (thảm mỹ) lidí. Účel pro Ho Či Mina znamená „ovlivňovat posluchače pokud jde o cíl“⁵¹ a *tím jim sloužit*. Pro názornost je to možné vyjádřit takto: účelem je aby lidé „porozuměli, uvěřili, dovedli si zapamatovat a byli schopni realizace toho co píšeme: Když píšeme, mluvíme, stále je třeba myslet na to, aby nám masy rozuměly, aby nám důvěřovaly a byly schopny podle našich slov jednat.“⁵² Účel díla je vlastně vždy jediný, účel je sloužit lidem: „Jaký je účel našeho psaní? Výchova, vysvětlování, kampaně, kritika. Je to služba lidem“⁵³. V případě účelu se Ho Či Min se nezastavil u kritéria srozumitelnosti, ale šlo mu o změnu chápání posluchačů. V *Revoluční cestě* (v. Đường cách mệnh) Ho Či Min píše: „Neskromným přáním této knihy je to, abyste se nad ní po přečtení znovu zamysleli. Až se zamyslíte, abyste procitli a po procitnutí, abyste jednotně povstali a provedli revoluci. Literární um i naděje této knihy spočívají jen ve třech slovech: revoluce, revoluce, revoluce.“ Pokud bychom chtěli účel definovat ještě jinými slovy, pak se nabízí

⁴⁹ „Tôi nói đồng bào nghe rõ không?“

⁵⁰ Nguyễn Như Ý, Thử nghiên cứu phong cách ngôn ngữ Chủ tịch Hồ Chí Minh trên quan điểm lý thuyết giao tiếp ngôn ngữ (→ Hồ Chí Minh, tác gia, tác phẩm, nghệ thuật ngôn từ, str. 157)

⁵¹ Ngôn ngữ trong cuộc đời hoạt động của Chủ tịch Hồ Chí Minh, str.58

⁵² Sửa đổi lỗi làm việc, str.32

⁵³ Cách viết, ttvh II., str.398

slovo *mobilizace* (v.đông viên): “Mobilizace ducha nezávislosti, svobody a lásky k socialismu, mobilizace bojovnosti, nezdolného revolučního hrdinství, mobilizace solidarity a kolektivismu, mobilizace pro službu lidem, pro revoluční optimismus.”⁵⁴

Objekt a účel určují v Ho Či Minových představách obsah i formu, jsou tedy pro tvorbu rozhodující. Autor musí v první řadě uspořádat vztah mezi účelem a formou, mezi tím, co je *vysoké* (účel) a tím, co je *běžné* (forma), teprve pak může podle Ho Či Mina efektivně rozvinout svou literární činnost.

3.3.1.3 Obsah

Obsah a téma daného díla jsou pro Ho Či Mina v závislosti na objektu a účelu. To platí obzvláště v novinářské a propagandistické práci. Obsah by si měl tvůrce vybírat podle společenské poptávky, což v literatuře narozdíl od žurnalistiky nemusí platit absolutně. Na každý pád ovšem autor musí psát o věcech, které jsou lidem tak či onak blízké.

Nejdůležitější je, aby autor důkladně porozuměl problému o kterém píše. Proto je vždy velmi důležité mít dostatek informací a podkladů pro svá tvrzení a zároveň co možná nejširší spektrum použité literatury a pramenů. Ho Či Min literátům a především novinářům navrhoval následující způsob získávání informací: Poslouchat, ptát se, vidět na vlastní oči, jít do pramenů a vše si zapisovat.⁵⁵ Pokud jde o obsah, Ho Či Min nabádal: “Když cokoli tvořím, musím se ptát lidí, co si přejí, co žádají, o co jim jde, jaká mají přání a co chtějí vědět. Jenom ty kádry, kteří zavření vysedávají ve svých kancelářích žijí v přesvědčení, že cokoli napíší je správné a zajímavé.”⁵⁶

3.3.1.4 Forma

Správná forma literárních děl, projevů, článků, různých shrnutí a řečí nevyžaduje pouze mistrné osvojení si stylistiky, syntaxu, správného používání slov, ale také pochopení řady faktorů, které stojí mimo jazykovědné pole – pochopení společenské situace, vzdělanostní úrovně lidí (objektu), jejich sociálních zkušeností a problémů, kulturních zvyklostí a tradice. Forma práce pisatele, nebo mluvčího se podle něho musí odvíjet od pochopení psychického stavu, očekávání i nálady objektu, tvůrce zkrátka musí být schopen se plně vcítit do situace lidí. To podle Ho Či Mina nejlépe zajistí neustálá a aktivní činnost uvnitř mas: “Pokud chceme něco propagovat mezi masami, musíme se učit způsobu mluvy mas”⁵⁷. Jazyková forma a volba slov musí tedy plně odpovídat daným kritériím, protože jinak dochází nejen k nepochopení, ale nakonec i k odcizení světu literáta a lidí. Jak vyplývá z předcházejících řádků, je přizpůsobení se objektu, přizpůsobení se znalostní úrovně posluchačů a čtenářů podle Ho Či Mina základní podmínkou realizace vlastní komunikace. Je-li účelem díla například vzdělávání, tak “pokud čtenáři nerozumí tomu co čtou, nebo si to nemohou zapamatovat, tak je to zkrátka napsáno nesprávně. A když chceme, aby si to zapamatovali a rozuměli tomu, musíme psát v souladu se současnou vzdělanostní úrovní lidí, musíme psát jasně, čitelně a srozumitelně.”⁵⁸, nebo: “Je třeba psát přesně v souladu se

⁵⁴ Nguyễn Khánh Toàn, Hồ Chủ tịch và văn học, Tạp chí Văn học,č.4, 1970

⁵⁵ Cách viết, (→HCM,tvH II., str.400)

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Ngôn ngữ trong cuộc đời hoạt động của Chủ tịch Hồ Chí Minh, str.48

⁵⁸ článek: Nâng cao hơn chất lượng của báo chí, Nhân Dân, 9.9.1962

znalostní úrovni lidí, je nesmysl předpokládat, že čemukoliv, co napíše ostatní porozumí.”⁵⁹ Ho Či Min šel svou tvorbou příkladem, jak píše generál Võ Nguyên Giáp: Všechno, co “strýček Ho” psal bylo stručné, věcné a konkrétní. Ve své novinářské činnosti volil prostá, snadno srozumitelná slova. Naplňoval je novým obsahem. Ale každý ho snadno pochopil.⁶⁰ Pro formu je v Ho Či Minově pojetí charakteristická závislost na objektu. V *Odpovědi panu H* Ho Či Min o stručnosti a výstižnosti napsal: „Stalo se, že jeden z velitelů Napoleona I. byl obklíčen u Waterloo a nepřátelé mu navrhli, aby se vzdal. Generál okamžitě zareagoval slovy: ‘Hovno’. Šlo o jediné slovo a navíc slovo vulgární. Ale v takové nebezpečné situaci by tisíce jiných slov nemohly nikdy tak přesně vyjádřit generálovu statečnost a jeho opovržení nepřáteli. A jediné vyřčením takového slova generál zdárně upevnil morálku mužstva.⁶¹“, nebo na jiném místě: „Literární dílo je zajímavé jen když není přespříliš dlouhé“⁶² Ho Či Min si často bral na mušku také nadměrné a často nepřesné užívání sinovietnamských slov: „Především je třeba se vyvarovat stylu psaní ‘rau muông’ (zelenina s dlouhými zelenými listy), což znamená nehrát si na akademika...Sinovietnamská slova bychom měli užívat pouze v nejnnutnějším případě, což znamená jen tehdy, když pro ně nemáme odpovídající ekvivalenty, například: *độc lập* (nezávislost), *tự do* (svoboda), *hạnh phúc* (blahobyť). Prostě není potřeba se vyžívat v sinovietnamské mechanice. Píšete naše noviny, tak nepoužívejte čínštinu, obzvláště ne v případě, když máme takové slovo ve vietnamštině. Kádry také až moc často používají sinovietnamské slovy, chaoticky a nezřídka samozřejmě špatně. Uvedu několik příkladů: *Tři měsíce* neřeknete *ba tháng*, ale *tam cá nguyệt*, *hluboce zasáhnout* není *đánh vào sâu*, ale *tung thâm*, *zjistit*, *vyozorovat* není *xem xét*, ale *quan sát* atd. Ho Či Min uvádí další příklady sinovietnamských slov, kterých by se zejména novináři měli vyvarovat: *hoả xa* (→ *xe lửa*, vlak), *phi cơ* (→ *máy bay*, letadlo), *quốc gia* (→ *nhà nước* stát), *đại lộ* (→ *đường lớn*, velká cesta, silnice) *quang vinh* (→ *vẻ vang*, glorifikace), *hỗ trợ* (→ *giúp nhau*, vzájemná pomoc)⁶³. „Je potřeba psát srozumitelně, jasně a úsporně, a výsledek musí mít hlavu a patu.“⁶⁴ Správnou formu díla si Ho Či Min představoval následovně: „Slov málo, ale myšlenek hodně, věty prosté, ale umně a přesně použité, slova co chytanou za srdce a přitom jsou jasná, srozumitelná, konkrétní a účelná, věty moudré, ale vždy jednoduché a výmluvné.“⁶⁵ A podle básníka *Tố Hữu*, byl Ho Či Min svou tvorbou věrný i těmto slovům: „Jeho hlas nikdy nezněl jako hromobití, byl silný svou prostotou.“⁶⁶ O Tetu v roce 1947 zaslal Ho Či Min dopis vojákům bojujícím v okolí hanojské tržnice *Đông Xuân*, ve kterém psal: “Jak jen tam kluci slavíte Tet? Vesele? Já a členové vlády na Vás stále myslíme, takže tu nikdo nemá srdce aby nějaký Tet slavil.”⁶⁷

⁵⁹ *Cách viết*, (→HCM,ttvh II., str.405)

⁶⁰ *Nezapomenutelné dny*, str.35

⁶¹ *Trả lời ông H*, HCM ttvh II., str.24

⁶² *Tamtéž*

⁶³ *Bài nói chuyện tại đại hội lần thứ ba của hội nhà báo Việt Nam* (Rozmluva na 3.sjezdu Svazu vietnamských spisovatelů), → HCM ttvh II.,str.336

⁶⁴ *Cách viết*, HCM ttvh II., str.403-404

⁶⁵ *Nguyễn Khánh Toàn, Hồ Chủ tịch và văn học*, *Tạp chí Văn học*,č.4,1970

⁶⁶ *Hoài Thanh, Nhân ngày 19 tháng 5 ôn lại một ít đoạn văn thơ Hồ Chủ tịch*, *Văn nghệ*, č.72, 31.5.1955

⁶⁷ *Tamtéž*

4. Literární kritika Ho Či Minova díla

4.1 1945-1986

Reálně vlastně literární kritika Ho Či Minova díla neexistovala do začátku šedesátých let (viz.kap.1.Úvod). Po Srpnové revoluci roku 1945, byl Ho Či Min zároveň nejvyšším představitelem strany i státu. Po třicet let byly také některé Ho Či Minovy představy o literární tvorbě identické se směrnicemi strany, které se týkaly této oblasti. Přestože Ho Či Min se nikdy těmito problémy nezaobíral podrobně, po mnoho generací byl každý, kdo se zabýval literární kritikou nucen aktivně studovat Ho Či Minovými názory na literaturu. V praxi tato činnost spočívala v nekonečných kompilacích a opisování prezidentových představ, popřípadě polemikách s předchozími pracemi kritiků, zabývajícími se stejným tématem. Do dnešního dne existuje na 40 literárně-kritických děl vietnamské provenience, pojednávajících o Ho Či Minových literárních představách. Články odborné publicistiky nepočítaje. Všechny tyto práce mají jednoho společného jmenovatele: V drtivé většině se v podstatě nejedná o literární kritiku v pravém slova smyslu, protože práce nenabízejí diskusi kontrastních postojů, ale naopak shrnují Ho Či Minovu tvorbu do politických definic KSV: “Ho Či Minovy literární názory jsou ztělesněním uměleckých představ a stanovisek strany. Jsou krystalizací duchovních hodnot našeho národa, starých čtyři tisíce let. V Ho Či Minově díle se tyto základní hodnoty spojily s marxismem leninismem, představujícím vrchol myšlení lidstva v nové epoše.⁶⁸” Takovýto přístup je typický pro autory jako Nguyễn Khánh Toàn, Hồng Chương, Nam Mộc, Hoàng Xuân Nhì, Vũ Đức Phúc, Vũ Khiêu apod. a pro dobu před rokem 1980, respektive 1986.

4.2 Kritika po Đổi mới

Teprve po 6 sjezdu strany, na kterém započala nová reforma Đổi Mới se situace změnila. Autoři literárně kritických úprav se snažili obejít se bez podobných silných slov, předejít Ho Či Minově sakralizaci a zbožšťování jeho díla. Navzdory tomu, že v této oblasti se nepostupovalo tak nebojácně, jako při realizaci jiných reformů společenského života, objevilo se několik autorů, kteří využili demokratičtějšího ovzduší ke spuštění diskuse, o které jsem se již zmínil, a jejíž ústřední téma zní: Jsou Ho Či Minovy názory na tvorbu literatury obecnými principy komunistické strany, nebo jsou bezprostředně svázány s určitým obdobím boje za nezávislost a socialismus? Kritik Trương Lưu píše: „Ho Či Minova literární stanoviska a traktáty napsané pro většinu dělníků, rolníků a vojáků mají účel vzdělávat, vysvětlovat, povzbuzovat a kritizovat. Zkrátka sloužit masám. To bylo v době odboje proti francouzům naprosto správné, protože objekt tvorby, kterému literatura a umění sloužily byl tehdy v boji, nebo v týlu a naprostou většinu obyvatelstva tvořili lidé bez vzdělání, popřípadě se vzděláním velmi nízkým⁶⁹.“ Ho Či Min především usiloval o pozvednutí kulturní úrovně, o rozšíření vzdělanosti a ve splnění tohoto úkolu spatřoval úkol umělců a literátů. Ale stanovisko: *literatura jako služba dělníkům, rolníkům a vojákům* není jediné vlastní estetickému duchu marxismu leninismu, ale je přímo spojena s určitými historickými poměry, etapami a obdobími.“ Objevili se i názory, že dosavadní literární kritika byla příliš pedantská,

⁶⁸ Nguyễn Xuân Lạn, Thơ văn Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh trong nghiên cứu phê bình, str.83

⁶⁹ Tamtéž

a že v budoucnu nebude třeba puntičkářsky zkoumat a omílat každé jednotlivé slovo, které Ho Či Min napsal. Daleko důležitější se například autoru Phong Lê jeví snažit se pochopit duch, který Ho Či Minovy koncepce obsahují: „Ho Či Min řekl: „Pokud jde o obsah toho, co píšeme a čemu vy říkáte ‘téma’, tak potom všechny moje práce mají téma pouze jedno – proti kolonialismu, imperialismu, proti feudalismu a vlastníkům půdy, propagovat nezávislost a socialismus.⁷⁰ Tomu je třeba rozumět jako velmi širokému tématu. Dokonce můžeme společně s kritikem Phong Lê říci, že vlastně „není jediná myšlenková oblast, kterou život přináší, jež by nemohla vejít do literatury⁷¹“. Záleží na objektu-čtenářích, jaký bude styl a forma Ho Či Minova psaní. Takovýto přístup dává jistě průchod mnohem liberálnějšímu pojetí Ho Či Minových koncepcí. K diskusi nad tímto problémem se připojil i profesor Nguyễn Đăng Mạnh, který vyslovil názor, že Ho Či Minovy názory na literární tvorbu, které známe z jeho projevů a oficiálních dokumentů nemohou plně ztělesnit jeho postoje k umění: „Přesto, co Ho Či Min řekl o obsahu-tématu svého díla, kde objektem byli dělníci, rolníci a vojáci, zůstává mnoho Ho Či Minových děl, kde téma i objekt jsou jiné⁷². Jedním z mnoha případů může být poslední báseň Deníku z vězení *Propuštěn z vězení, cvičím se v chůzi po horách* (Tân xuât ngục, học đặng sơn), která podle generála Võ Nguyễn Giáp do této sbírky nepatří a proto ji někdy pod názvem *Vzpomínka na staré přátele* (Úc cố nhân) řadíme mezi básně mimo Deník:

Úc cố nhân

Vzpomínka na staré přátele

Vân ủng trung sơn, sơn ủng vân,
Giang tâm như kính tịnh vô trần.
Bồi hồi độc bộ Tây Phong Lĩnh,
Dao vọng Nam Thiên ức cố nhân.

Oblaka hory obejmou a hory do mraků se schoulí,
hladina řeky jak zrcadlo prachem nezmatnělé.
Až na vrchol Si Fengu stoupám sám,
se steskem hledím k jižním dálavám, vzpomínám na přátele.
(překl. L.S.)

Kritik Nguyễn Đăng Mạnh předpokládá, že Ho Či Minovým záměrem bylo rozdělení propagandistické literatury a literatury umělecké⁷³. Tomu by nasvědčovala i pasáž z Ho Či Minova *Dopisu panu H.*, která je vlastně první marx-leninskou literární kritikou politického spisu v jihovýchodní Asii a kterou Ho Či Min napsal roku 1925 v Číně. Ho Či Min se v ní pod pseudonymem *Lý Thuy* vyjádřil takto: „Říkáte, že je třeba pomoci našim spoluobčanům zvyknout si na slova, kterým dnes ještě nerozumí, zadlouho, že oni porozumí. To je možné, ale jen jestli máte na mysli napsat pro ně literární dílo. Pakliže je Vaše dílo zamýšleno jako propagandistické, tak musí být dílem, kterému porozumí každý.⁷⁴ V tomto pojetí jsou pak i Ho Či Minovy teze tvorby chápány jako teze politické, revoluční, ne jako literární.

5. Závěr

Ve světě není ojedinělý názor, že Ho Či Min ve svém životě a díle spojil mnoho zdánlivě nespojitelných tradic a názorů. Pro mnoho lidí je zároveň marxistou i konfuciáncem, Ghándím i Leninem⁷⁵. Můžeme ho ho tedy v jistém smyslu chápat jako eklektika, na druhou

⁷⁰ Thơ văn Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh trong nghiên cứu phê bình, str.83

⁷¹ Tamtéž, str. 85

⁷² Hồ Chí Minh – anh hùng giải phóng dân tộc, danh nhân văn hoá, str.361

⁷³ Thơ văn Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh trong nghiên cứu phê bình, str.86

⁷⁴ Trả lời ông H (Odpověď panu H), HCM ttvh II.,str.25

⁷⁵ Hồ Chí Minh – anh hùng giải phóng dân tộc, danh nhân văn hoá, str.331

stranu je patrné, že právě tento rys jeho myšlení měl nemalý podíl na úspěchu díla, které si předsevzal vybudovat. Asi nejvýstižnější charakteristikou samotného Ho Či Mina v jeho vztahu k literatuře, je jeho báseň z Deníku z vězení Chiết tỵ (Hra se znaky), která je dokladem spojení tradice čínské poezie, invence i básnického umu a vlastních představ o svobodě:

Chiết tỵ

Tù nhân xuất khứ hoặc vi quốc,
Hoạn quá đầu thì thủy kiến trung;
Nhân hữu ưu sầu ưu điếm đại,
Lung khai trúc sản, xuất chân long.⁷⁶

Jak napsal Harrison S. Salisbury v předmluvě k anglickému vydání Deníku z vězení, Ho Či Min si touto básní o sedmi slovech a čtyřech verších podle Tchangských pravidel vepsal na vlastní imaginární stělu: Básník s duší draka.

⁷⁶ Když z **vězení** výjde **člověk** a odloží v něm svou **váhavost**, nová **království** je schopen zakládat.
Utne-li hlavu všem **útrapám**, jako rubín na slunci bude jeho **věrnost** plát.
Kdo v srdci má místo pro veliké **soužení**, ukrývá v sobě nesmírnou **silu**,
u **kobky** prudce zlomí **bambusovou mříž** – opravdový **drak** vyletí do vesmíru.

(překl.I.V. a V.K.)

Vysvětlení: Když ze znaku **vězení**, vyjmeme znak **člověk** a nahradíme jej znakem **váhavost**, vzniká znak **země**, když u znaku **útrapy** odstraníme vršek, objeví se znak **věrnost**. Když ze znaku **člověk**, který se jako součást jiného znaku píše **ch**, připojíme znak **soužení**, dostaneme znak **výborný, silný**. Znak **kobka** bez znaku **bamus** znamená **drak** . (viz.→ Deník z vězení, str.140)

Použitá literatura:

Hồ Chí Minh, Tuyển tập văn học, I., II., III., Hà Nội, 1998

Ho Āi Min, Deník z vězení, Praha, 1985

Nguyễn Xuân Lạn, Thơ văn Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh trong nghiên cứu phê bình, Hà Nội, 1999

Kol.aut., Hồ Chí Minh về văn hoá Việt Nam, Hà Nội, 1997

Phong Lê, Chủ tịch Hồ Chí Minh và văn học Việt Nam hiện đại, Hà Nội, 1986

Kol.aut., Ho Chi Minh – Vietnamese hero of national liberation and great man of culture, Hanoi, 1990, str.7-8

Kol.aut., Hồ Chí Minh – anh hùng giải phóng dân tộc, danh nhân văn hoá, Hà Nội, 1990

Nguyễn Như Ý, Ngôn ngữ trong cuộc đời hoạt động của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Hà Nội, 1988

Kol.aut., Văn hoá dân tộc, Hà Nội, 2000

Nguyễn Huệ Chi, Suy nghĩ mới về Nhật ký trong tù, Hà Nội, 1993

Nguyễn Đăng Mạnh, Văn 12, phần văn học Việt Nam, Hà Nội, 1998

Hoàng Như Mai, Văn học 12, sách giáo viên, Hà Nội, 1999

Kol.aut., Suy nghĩ mới về Nhật ký trong tù, Hà Nội, 1993

Vo Nguyen Giap, Nezapomenutelné dny, Praha, 1973

Di chúc của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Hà Nội, 1999

Periodika:

Tạp chí Văn học
Cứu Quốc
Nhân Dân

Vietnamská demokratická republika
Nezávislost, svoboda, štěstí

(Přísně tajné)

při příležitosti životního jubilea 75 let

Slavný čínský básník z doby dynastie Tchang Tu Fu⁷⁷ napsal tyto verše: „Lidé, jenž dožili se sedmdesáti let, počtem jsou vzácní dnes jako kdysi“.

Letos je mi už 75 let. Ač duchem jsem stále čilý a tělo mi rovněž dobře slouží, přesto i já již patřím mezi ty „počtem vzácné dnes jako kdysi“.

Kdo může tušit, kolik let či kolik měsíců tu ještě budu žít, sloužit vlasti a revoluci ?

Zanechávám tu proto několik slov a jen souhrně v nich zmíním pár věcí. V případě, že mi bude souzeno odejít za Marxem, Leninem a ostatními předchůdci v revolučním boji, krajané z celé země a sodruzí ze strany, nebuďte z toho překvapení.

Především o straně – Díky pevné solidaritě, díky skutečné oddanosti věrně sloužit třídě, lidu a vlasti, strana -ode dne svého založení až dodnes - sjednocovala, organizovala a vedla lid k odhodlaní postupovat v bojích od vítězství k vítězství.

Solidarita byla a je neobyčejně cenná tradice naší strany a našeho lidu. Soudruzí od ústředí až po základní stranické organizace by ji měli společně opatrovat jako oko v hlavě.

Realizace široké demokracie, uskutečňování pravidelné a vážné sebekritiky a kritiky – to jsou nejlepší způsoby jak konsolidovat a rozvíjet solidaritu a jednotu strany. Je potřeba mít cit pro společný cíl a vzájemnou lásku.

Naše strana je stranou, která má moc. Každý její člen a funkcionář proto musí přijmout za svou revoluční morálku, Píli, Šetrnost, Čistotu a Opravdovost⁷⁸, nezištnou službu veřejným záležitostem. Musí chránit čistotu naší strany, zasloužit si vedoucí postavení a opravdu věrně sloužit lidu.

Naši odboráři a mládež jsou obecně dobří, o každou věc se s elánem hlásí, nebojí se potíží, mají vůli jim čelit a překonávat je. Strana se musí postarat o jejich vzdělání, pěstovat v nich revoluční morálku, formovat je v lidi, kteří převezmou výstavbu socialismu. Jde tu o jejich všeobecný rozhled i o jednotlivou specializaci.

Vzdělávání další generace revolucionářů je pro budoucnost velice důležité a nutné.

Náš pracující lid v nížinách i v horských oblastech po léta snášel útrapy, byl utlačován a vykořisťován feudálním i koloniálním režimem, a navíc podstoupil mnoho let války.

Proto je velmi statečný, odvážný a pracovitý. Od chvíle, kdy byla založena strana, šel náš lid vždy s ní a byl jí věrný.

Strana by měla dobře plánovat rozvoj ekonomiky a kultury, aby nezastavila zvyšování životní úrovně lidu.

Odboj proti Američanům může trvat ještě několik let. Naši občané možná budou muset přinést mnohé další oběti na majetku i lidských životech. Ale ať je tomu jakkoli, musíme být rozhodnutí bojovat s americkým nepřitelem až do úplného vítězství.

Naše hory, naše vody, naši lidé tu stále budou,

A až zbitý Yankee zmizí, desetkrát vše postavíme!

Ať jsou neshody a strádání jakékoli, náš lid určitě zvítězí. Američtí imperialisté se budou muset klidit. Je jisté, že naše vlast bude sjednocena. Krajané z jihu i severu se znovu sejdou pod jedinou střechou. Naše země tak bude mít velkou čest být malým národem, který

⁷⁷ v. Đỗ Phủ

⁷⁸ v. cần, kiệm, liêm, chính

hrdinným bojem porazil dva velké imperialismy – francouzský a americký – čímž důstojně přispěl k národně osvobozeneckému hnutí.

Pokud jde o světové komunistické hnutí – jako člověk, který celý život pracoval pro revoluci - čím více jsem hrdý na velikost a sílu mezinárodního komunistického a dělnického hnutí, tím více mě zraňují současné nesváry mezi bratrskými stranami!

Doufám, že naše strana bude usilovat a efektivně přispívat k znovuoobnovení solidarity mezi bratrskými stranami na základech marxismu-leninismu, proletářského internacionalismu, racionality a smysluplnosti.

Věřím, že všechny bratrské strany a země se musí znovu sjednotit.

* * *

Pokud jde o osobní věci – Až zemřu, neorganizujte prosím žádné rozsáhlé ceremonie, neplývejte časem ani penězi lidí.

Žádám, aby mé tělo bylo po smrti spáleno, z kremováno. Vlastně očekávám, že kremace jako taková se u nás postupně rozšíří. Pro živé to bude dobré po stránce hygienické, a navíc se nebude plýtvat půdou. A až u nás budeme mít dostatek elektřiny, tak jsem pro zavedení elektrická kremace.

A popel z kostí ať je uložen na nějakém kopečku, který vyberete. Poblíž Tam Đảo a Ba Vi je mnoho takových. Na hrob postavte jednoduchý altánek, prostorný, spolehlivý a svěží aby ti, kteří sem přijdou uctít památku měli místo, kde si odpočinout.

Počítám s tím, že na kopci se vysází stromy. Kdo přijde, ať si jeden na památku zasadí. Za každý stromek budu rád. A po nějaké době se ze stromů stane les, což bude prospívat krajině i zemědělství.

Pokud zemřu před sjednocením naší země, pošlete prosím trochu popela z kostí krajanům na jih.

Závěrem bych chtěl vyznat svou bezmeznou lásku všemu lidu, celé straně, všem vojákům, mládeži a dětem.

Také posílám milý a přátelský pozdrav všem svým zahraničním soudruhům a přátelům, mládeži a dětem celého světa.

Poslední věcí, kterou si přeji je: Ať strana a všichni náš lid společně usiluje o výstavbu mírového, sjednoceného, nezávislého, demokratického, bohatého a silného Vietnamu a svým dílem přispívá k úspěchu světové revoluce.

Svědkiem,
První tajemník
Ústředního výkonného výboru
Le Duan

V Hanoji dne 15.května 1965
Ho Chi Minh

(překl.L.S.)